

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 822

CHICAGO, ILL., 14. JUNIJA (June 14th), 1923

LETO—VOL. XVIII.

Upravišтво (Office) 3459 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

“Ne to, kar masa hoče, ampak kar potrebuje, ji dajmo!”

V New Yorku se je vršil kongres ljudi, ki imajo opraviti s kino-industrijo in kino-igami. Predsedoval mu je Henry W. Taft, ki je zborovalcem povedal nekaj resnice, pravzaprav veliko resnice. Dejal je, da je čas pričeti na polju kino-slik in v umetnosti sploh z rekonstrukcijo. Izvajal je škodljivost tendence, ki gre za tem, da se daje publiki reči, katere baje hoče. “Publika mora dobiti to, kar potrebuje, in ne to, kar se domneva, da publika hoče. Kar potrebuje, je nekaj višjega, kakor to, kar ji nudimo sedaj. Drama, glasba, literatura, vse to se giblje po tiru, ki ni prav nič razveseljiv za našo dobro. Težko bo mogel kdo zanikati, da se zadnje čase bolj in bolj opaža, kako se udaja žurnalizem, literatura, drama, glasba, da, celo šolstvo in prižnica, brezpogojni predaji namišljenim zahtevam publike in njenim instinktom.”

Henry W. Taft ni povsem v pravem. Ampak kakor rečeno, v njegovih izvajanjih je veliko resnico. Kino igre, ki jih poseča milijone in milijone ljudi vsaki teden v Zed. državah, so tako gorostasne, tako zavajalne, tako v nesoglasju z realnostjo, da so sploh izpod kritike. Kajpada, ljudstvo jih poseča, se smeje, plaka, ploka — kino družbe in gledišča si pa dele profit. In če se pomisli, da se plačuje nekaterim kino igralcem do milijon dolarjev na leto, da so vzporedni stroški pri nekaterih igrah zelo visoki, je razumljivo, da se prirejajo reči, ki pri masi “vlečejo”. Zato ji dajejo igre, ki jih baje “hoče”, in ne takih ki jih masa potrebuje! Kajti profit se dela le s tistimi igrami, ki pri masi vlečejo! Redkokedaj se najde na platnu igra, ki bi bila vredna tega imena.

Na polju časopisja vidimo zopet to pogubno tendenco. Masa “hoče” tekme in “sport”, zato ga ji opisujejo; hoče boksarskih pretepov in rokoborbo, zato jih ji opisujejo; hoče opisovanja škandalov, zato jih ji slikajo v vseh pikantnostih in vsa ljubavna pisma privlečejo na dan; če jih ni, si jih reporterji izmislijo.

Ameriški dnevnik, ki ne priobčuje reči v tem smislu, prične izgubljati naročnike; in tako ga konkurenca revolver-žurnalizma takorekoč pritira v umazane kanale.

Ali publika res zahteva umazanosti, nizkosti, brezmiselne igre, pretepaške priredbe, opisovanja junaških, romantičnih roparjev itd.?

Otroci nočejo šol. Ampak mi jih prisilimo v šolo. Torej dajemo otrokom ne kar hočejo, ampak kar potrebujejo. Kadar otroci odrastejo, so še vedno otroci, in tedaj so baje opravičeni do tega, kar hočejo, ne kar potrebujejo. In ker imamo profitarski sistem, se jim res daje to, kar hočejo, in se jih takorekoč prisili hoteti nekaj, kar bi v drugačnih razmerah ne hoteli imeti. Za kulturo je današnji profitarski sistem poguben. In nihče ji bolj ne škoduje, kakor kapitalizem, nihče bolj ne ovira civilizacije, kakor današnja ekonomska uredba.

Masa še ni zrela izbirati med dobrim in slabim, ker ni napredovala tako daleč v svojem znanju. In to neznanje mase, to nezrelost izrablja profitarstvo za grabljenje profitov. Tega Henry W. Taft ni povedal, morda ker tega ne ve, mogoče da zato, ker ne sme. Kajti tudi on se mora v svojih izvajanjih ozirati na to, kaj hočejo drugi, in ti drugi so gospodarji.

Pričnite v enem ali drugem ameriškem mestu izdajati socialističen dnevnik, ki bo urejevan, kakor je za maso potrebno. Ali ga bo masa podpirala? Ne! V Ameriki imamo precej dobrih angleških revij. Ali jih “masa” naroča? Ne. Imamo socialistično stranko in druge delavske organizacije. Ali masa sili vanje? Ne! Ampak masa podpira revolver-žurnale, čita s slastjo vsakovrsten šund, se opaja z najslabšo literaturo, razne magazine naroča v milijone izvodih, sili v Ku Klux Klan, v razne legije, v fašizem, napolni vsako areno, kjer se vrši pretep boksarjev in plačuje za to srečo visoko vstopnino, toda v socialistično stranko ne sili, socialističnih listov se brani, socialističnih shodov ne poseča, dobre literature ne čita, o pravi umetnosti sploh nima smisla.

Masa ni nič drugega kakor odrasčen otrok: drugi mislijo zanjo, drugi jo vladajo, drugi jo pošiljajo na bojišča v korist drugih, drugi jo izrabljajo pri delu v prid drugih, drugi ji postavljajo kandidate, in masa jih izvoli v korist drugih, patrotična je po naročilu v korist dru-

gih, gradi za druge, kajti masa je razposajen otrok, ona je še mladoletna in zato jo vladajo tisti, ki ji dajejo to, "kar masa hoče".

Treba je, da se sprijaznimo s tem dejstvom. Tega, kar ona potrebuje, noče, dokler so tukaj močni elementi, ki ji nudijo to, kar ona hoče, dasi se masa ne zaveda, kaj pravzaprav hoče. Profitarski sistem se igra z instinkti mase, in ti hočejo to kar se ji daje. Kar nudimo masi mi, bi moral zahtevati njen razum, njena zdrava pamet, ki pa na nesrečo še ni zdrava.

Mi smo manjšina, ker apeliramo na razum mase; vladajoči sistem je večina, ker se igra z instinkti mase. Drugače si ne morete tolmačiti, zakaj se masa brani tega, kar je zanjo dobro, pa jemlje to, kar ji je škodljivo.

Socializem uči ljudske množice; vladajoči razred jih zavaja, napaja s patriotizmom, nudi jim igre, časopise in literaturo, ki apelira na njene instinkte, na barbarske instinkte, katerih se je civilizacija komaj dotaknila.

Socialisti ne moremo nuditi masi to, kar ona hoče, taki kakor je danes; kajti če bi ji, ne bi bili več socialisti. Naši listi ne morejo biti taki, kakršne masa hoče, kajti če bi jih hotela, ne bi bili več socialistični listi.

Mi smo učitelji mase. Mi jo pripravljamo na revolucijo v glavah. Duševna zaostalost, plidkost izobrazbe, to je, kar karakterizira današnje maso. In tisti, ki jo kontrolira, vlada. Tako kot je, mi ne moremo kontrolirati, niti jo ne moremo kontrolirati. Raditega hočemo maso, ki ne bo več masa, ampak družba mislečih človeških bitij. Samo v taki družbi bo socializem mogoč. Zato pa socializem ni vprašanje enega dneva ali ene noči, ampak vprašanje dolge evolucije — v glavah ljudi.

Kongres socialističnih strank in delavskih unij v Hamburgu.

Sodnik sodrug Panken, ki je bil delegat ameriške socialistične stranke na kongresu v Hamburgu, piše, da je mednarodna situacija prignala socialistične stranke in delavske unije skupaj in jih primorala na zedinjenje. Svetovna reakcija je napravila razdvojeno delavstvo brezmočno in tako so se pričeli preliminarni pregovori obeh mednarodnih skupin socialističnih strank in amsterdamske internacionale delavskih unij, ki so privedli do hamburškega kongresa, ki se je vršil 21.—26. maja.

Kongres ni združil Delovne zajednice socialističnih strank z II. Internacionalo ali obratno, piše Panken, ampak je zedinil oba telesa z eno z drugimi strankami, ki so bile izven vsake internacionale, v eno telo. Nadalje piše:

"Sedaj imamo eno "socialistično delavsko internacionalo," eno bojno vrsto proti mednarodnim bankirjem in kapitalistom.

"Veliki možje zedinjene internacionale so sedaj mlajši sodrugi. Starejši voditelji so si še vedno aktivni, ampak važnejša dela opravljajo mlajše moči, kot so Otto Bauer iz Avstrije, Rudolph Hilferding in Rudolph Breitscheid iz Nemčije, Leon Blum iz Francije, Hillquit iz Amerike in drugi, ki delajo poleg starih veteranov za obnovo solidarnosti v delavskem gibanju.

"In to je najpomembnejše. Ako bi se nemški socialisti naprej prepirali radi medvojne taktike, če bi si še naprej očiteli glasovanje za vojne kredite, bi s tem ne dosegli ničesar na poti v solidarnost, pač pa pomagali reakciji. Vojna je končana. Kot taka je stvar zgodovina. Za socialiste pa so tu živi problemi, zanje so tu vprašanja, kaj bomo delali danes in jutri, ne kaj se je delalo včeraj.

"Zanimivo in važno je to, da ljudje, kakor so Scheidemann in drugi voditelji stare socialne demokracije ne igrajo več odločilnih vlog v svetovnem delavskem gibanju. Scheidemann je bil navzoč na kongresu, izvoljen je bil celo v odseke, ampak odločal ni, ker nima več tistega vpliva kakor nekoč.

"Zedinjenju v eno Internacionalo sta nasprotovala Georg Ledebour in Theodore Liebknecht, ki sta vodila malo frakcijo dunajske Delovne zajednice socialističnih strank; ta frakcija bo ostala izven nove internacionale, ampak je majhna in osamljena.

"Socialistično gibanje zahteva solidarnost. V deželah, kakor je n. pr. pr. Čehoslovakija, obstoji češka socialistična stranka, nemška, rumunska in druge skupine, ki zapravljajo svoje energije v bojih druga proti drugi, medtem ko so finančniki v bojih proti delavstvu složni. Enaka situacija je na Poljskem in v drugih deželah, ki imajo mešano prebivalstvo."

Panken pravi v svojem poročilu, da je vladalo na kongresu veliko navdušenje, ko je Leon Blum iz Francije napadel in obsodil politiko francoske vlade napram Nemčiji, in ko je Arthur Henderson iz Anglije opozarjal angleško vlado, naj drži roke proč od Rusije. "Jemljem si pravico na tem kongresu protestirati proti politiki Lorda Curzona napram sovjetski Rusiji, je dejal Henderson. "Mesto, da ji pošilja ultimatum in se na ta način igra z vojno nevarnostjo in provocira sovjetsko Rusijo, naj pazi, da se bodo difference med obema državama izravnale na konferenci. Del angleškega časopisja propagira prekinjenje diplomatskih stikov z Rusijo pod pretvezo, da sovjeti vodijo religijske persekucije. Ta kongres je nasproten preganjanju v vsaki formi, najsibodo religijska ali politična. Toda govorjenje o religijskem preganjanju v Rusiji je samo pretveza. Keda

SEMINTJA.

Najnovejši coup d'etat. — "Rdeča" in nerdeča nevarnost. — Predsedniški aspiranti. — Joffe konferira. — "Inferiornost" žene. — Harding tolmači demokracijo. — Znanje in patriotizem.

Najnovejši *coup d'etat* se je zgodil v Bolgariji. Stambuliskijeva vlada je bila strmoglavljena in nasledila jo je "revolucionarna" vlada. Militaristi, sofijska buržvazija in monarhisti so baje izvedli to najnovejšo "revolucijo". Nova vlada je naznanila svetu, da bo "vladala Bolgarijo po načelih demokracije in justice." Toda razpustila je parlament, proglasila preki sod in napolnila ječe s političnimi jetniki. Ministre prejšnjega režima, ki je pognal deželo v vojno, je izpustila na svobodo, ministre Stambuliskijeve vlade je pa pognala v zapor. Taka je šola demokracije.

* * *

Pred več meseci so imeli podobno revolucijo Grki. Niti Grki, niti Bolgari, nimajo koristi od takih preobratov. V Bolgariji je boj za vladno med meščanstvom in kmeti. V tem medsebojnem boju dveh slojev intrigirajo zunanje sile — ne za interese bolgarskega ljudstva, ampak za interese imperialistov. Balkan je že od nekdaj torišče takih intrig. In čim prej spoznajo balkanska ljudstva to resnico, tem bolje. Če to spoznajo, bodo skrbela, da postavijo vlade, ki bodo izraz ljudske volje. In take vlade bodo skrbele, da se stvari federacija držav na Balkanu. Iz takih federacij se bo polagoma razvila svetovna družba narodov, kakršno zamisljamo socialisti.

* * *

Poljaki v Chicagi so imeli patriotsko slavnost pred spomenikom generala Tedeusa Kosciuszka. Ob tej priliki so govorili razni veliki možje, med njimi delavski tajnik Davis, sodnik McKinley, sodnik Jarecki in drugi, ki so opisovali "rdečo" nevarnost, ki preti uničiti ameriške institucije. Toda sodnik McKinley pozna še neko drugo nevarnost, ki obstoji v korupciji, s katero so prežeti ameriški politični uradi. Tudi pred to je svaril.

* * *

Svariti ljudstvo pred nevarnostjo korupcije, pri tem pa zagovarjati kapitalistični sistem, ne bo odpravilo korupcije. "Rdeča nevarnost" jo bo odpravila ker bo odpravila kapitalizem, ki povzroča korupcijo.

* * *

Leto predsedniških volitev se bliža. "Progresivni" blok obdržuje konference in kuje programe za progresivno zakonodajo. Pri tem se

je človekoljubna angleška vlada zavzela kakšno akcijo proti italijanskemu fašizmu in Hortijevemu terorju na Ogrskem? Jaz mislim, da govorim v imenu tega kongresa, ako izjavim, da se priznanjem sovjetske Rusije predolgo odlašala in posebno v imenu angleške delegacije najenergičnejše protestiram proti politiki kapitalističnih vlad napram Rusiji."

Panken piše, da ko je Henderson končal, je stalo na zboru, ki se ga je udeležilo na stotine delegatov iz vseh krajev sveta, velikansko navdušenje.

"Socialistična delavska Internacionala" je največja mednarodna organizacija, kar jih je kdaj obstajalo v delavskem gibanju. V njej so skrajno ekstremne socialistične stranke poleg konservativnejših skupin, toda vse so se zednile za en program v mednarodnih odnosih in vse so se zavezale storiti vse, kar bo v njih moč, da se preprečijo bodoče vojne, pri tem pa delati, da pride proletarijat čim prej na vladno odpravi s tem vzroke za vojne. Prihodnji kongres se bo vršil v jeseni l. 1924, toda vsekakor ne pozneje, kakor v poletju 1925.

Po hamburškem kongresu se je vršila v Amsterdamu konferenca zastopnikov unij transportnih delavcev, ki pripadajo amsterdamski internacionali in onih, ki pripadajo moskovski internacionali strokovnih unij, da se napravi enotna fronta transportnih delavcev proti kapitalistični reakciji in fašizmu. Konferenca socialističnih in komunističnih zastopnikov je bila uspešna in izvoljen je bil skupni odbor akcije, ki bo funkcioniral v Berlinu.

Vsak korak, ki vodi k sporazumu delavskih straj, je pozdravljati. Glavno je, da imajo prizadete skupine, kadar sklicujejo konference, resnično voljo delati za sporazum, kajti če je volja za enotno fronto, jo bomo dobili.

J. S. Z. se je na zadnjem zboru odločno izrekla za zedinjenje vseh delavskih strank in vsega delavskega gibanja sploh v enotno mednarodno organizacijo in sklenila delovati z vsemi svojimi močmi v to smer. Kakor naša Zveza, tako so večinoma tudi druge delavske organizacije za zedinjenje, toda ker so duhovi še vznemirjeni in ker je med nami še mnogo nezaupnosti, bo zedinjenje prišlo polagoma. Glavno je, da pride!

Prečitajte naš cenik knjig.

V tej izdaji je priobčen popravljen cenik knjig, ki jih ima v zalogi Proletarec. Razun knjig, ki smo jih imeli v zalogi dosedaj, smo dobili v zadnjih 14 dneh še precej novih.

Pri nas se posveča največjo pažnjo pri izbiranju knjig, tako da smo v stanju nuditi čitateljem najboljše delo slovenskih in drugih književnikov po najnižjih možnih cenah.

Naročite knjige sedaj, ker se pozneje lahko zgodi, da vam poidejo.

pojavi se razni progresivni aspiranti, ki bi radi kaka štiri leta stanovali v Beli hiši. Hearstovo časopisje tudi išče kandidata. Fordovi agentje delajo propagando za Henrija in zdi se, da bi mu šel rad na roko tudi Hearst, lastnik številnih dnevnikov in magazinov. Stara garda bdi in kuje načrte v sporazumu z Wall Streetom, da si ohrani vladno v svojih rokah. Ameriško ljudstvo se ne zanima za vse te reči. Sedaj je interesirano v baseball, v "prizefight" 4. julija, zanima se za družinske afere denarne gospode in podobne reči. Sicer pa vlada v deželi prosperiteta, ki bo mogoče trajala še kako leto. Ako nastane "ekonomska kriza" pred predsedniškimi volitvami, bo ljudstvo postavilo demokrate v sedlo. "Socialist itak ne bo izvoljen..."

Na Japonskem se progoni proti socialistom nadaljujejo. Japonsko delavsko gibanje ni tako razdvojeno, kakor v evropskih deželah in v Ameriki; socialisti in komunisti na Japonskem so eno. Gibanje je mlado, reakcija je močna. Na Japonskem se mudi poslanec ruske sovjetske vlade, A. A. Joffe. On vodi neuradne pregovore z japonsko vlado, s katero bi sovjetska vlada rada prišla do sporazuma. In izgleda, da je pri pogajanjih že precej daleč uspel. Na eni strani mora gledati, kako mečejo oblasti na stotine delavcev v ječo radi "komunističkih" zarot, na drugi pa konferira z rablji, ki so danes vladarji japonske države. Ali — Rusija mora sklepati pogodbo s tisto japonsko vlado, ki obstoji. V tem oziru je praktičnejša od kapitalističnih vlad, ki se igrajo skrivalnico in se branijo priznati ruski sovjetski režim. Iz vse te situacije lahko črpajo takozvani ekstremisti nauk, da je lahko govoriti o nekompromisni taktiki, dokler ne predstavljaš ničesar, toda ko imaš enkrat nekaj moči, postaneš kompromisen, da ne izgubiš tega, kar si že pridobil in da pridobiš še več. In tako je postalo nekompromisno komunistično gibanje kompromisno na vseh koncih in krajih. Poglejte njihovo kompromisno taktiko v Zed. državah!

V angleški zbornici je predložena predloga za reformiranje zakona o razporoki. Sedanji je za ženske zelo neugoden, ker daje ženi pravico zakonske ločitve edino v slučaju, če jo mož dezertira. Ako ji je nezvest, ako jo pretepa, ni še dovolj velik vzrok za ločitev. Nova predloga hoče te nedostatke odpraviti in nazadnjaki se zgražajo. V debati o predlogi je dejal poslanec Sir Frederick Banbury: "Jaz smatram ženo za inferiorno (manjvredno) bitje." Ta nazor je vcepila religija, ki je dejala možu, da je žena njegova lastnina, kakor konj ali govedo. In religija je zahtevala od žene, da se na dan poroke zaobljubi, da bo POKORNA svojemu možu. Tradicija posesti moža nad ženo pa sega še dalj nazaj v pradedni barbarizem. Ta tradicija se

počasi umika. Žena je dokazala, da ni manj vredno bitje, ampak enakovredno, ako ne celo več vredno, kakor njen moški tovariš. Zakon, ki nam božen in ženo v bodočnosti ne bo vprašal pokornosti in posesti moža nad ženo, ampak vprašanje sporazuma, stvar sorodnosti dveh duš, postal bo zveza dveh enakovrednih bitij. Ako ne bo to, sploh ne bo zakon in pri ločitvi ne bo nikakih ovir.

Fanatični zakonodajci so v nekaterih državah ameriške unije med vojno in po vojni uspeli s predlogami, ki prepovedujejo poučevanje tujih jezikov v privatnih ljudskih šolah. V drugih se jih tako ne uči. Vrhovno sodišče je preglasilo sedaj tak zakon za neustaven. Človek, ki zna več jezikov, je lahko patriotičen tudi v smislu stoddotnega amerikanizma, kar bi morali tudi prenapeti fanatiki vedeti. Učenje jezikov ne škodi posameznikom niti deželam v splošnem; preveč religijskih šol, proti katerim je bil ta zakon naperjen, pa škoduje. Ampak proti tem ni posebne opozicije.

V demokratični Ameriki imamo razne "patriotične" organizacije, bratske in druge, ki s polne starega pompa. Svoje odbornike nanašajo z dvorjani, plemiči, "imperialnimi potentati," imperialnimi "wizardi" itd. itd. Zadnji teden je imela ena takih organizacij svoje cetermonije v Washingtonu. Uniforme njenih članov niso prav nič ameriške in nazivi še manj. Ampak predsednik Harding jo je slavil kot predstavnico ameriške demokracije. V besednjak bo morala priti še beseda "maškaradna demokracija", kajti to je, kar Hardingova razlaga demokracije pomeni. Naša razloga, ki je prava je po mnenju raznih "imperialnih potentatov" sovražna ameriškim institucijam, kar je resnica. Naša demokracija je sovražna kapitalistični demokraciji in o tem med nami ni spora.

Konferenca progresivnih premogarjev v Pittsburghu.

V Pittsburghu, Pa., se je vršila konferenca progresivnih premogarjev, katerih zadača je vzeti vodstvo unije U. M. of A. iz rok Lewisovih mašine in ustvariti svojo. Konferenca v Pittsburghu se je vršila pod kontrolo komunistov, ki so se zanjo pripravljali že dolgo časa. Nisi sicer prišli v ospredje pod tem imenom, ampak akcijo so zamislili že tedaj, ko so organizirali iz svojih vrst pomožno akcijo v pomoč premogarjev za časa zadnje stavke.

Na konferenci v Pittsburghu so formirali levo krilo unije in izvolili odbor, ki bo vodil

delo do bodoče konference. Izrekli so se proti čulnemu unionizmu, kar je razumljivo, kajti z čulnim unionizmom bi se že tako oslabilene ameriške unije še hitreje oslabilo.

Eden vodij proti-Lewisove frakcije je Alexander Howat iz Kansasa, katerega je Lewisova mašina izključila iz unije. Na konferenci, katere se je po nekem poročilu udeležilo do 200 oseb, so bili tudi W. Z. Foster, J. L. Engdahl, Manley, Hardy, A. Dorchy, Antonio Pressi in nekaj drugih komunistov izven premogarskih krogov.

Opozicija proti Lewisu ni enotna, ampak razbita na frakcije. In enotna ne more biti, dokler ne bo ta opozicija zastopala samo nesebične ameri. Eni ne marajo Lewisa zato ker bi radi sami prišli na njegovo mesto. Drugi ga ne marajo, ker se ne strinjajo z njegovo politiko, dasi so sami konservativni, tretji ga ne marajo ker je konservativen.

Na denverski konvenciji Ameriške delavske federacije je bil Lewis kandidat za predsednika proti Gompersu. Howat je po tedanjih poročilih glasoval za Gompersa, ker sta si z Lewisom že od nekdaj neprijatelja. Lewis, kot Gompers sta unijska voditelja stare ameriške šole, oba nazadnjaka, oba konservativna, oba patriotska na način, ki ugaja "stoodstotnim Američanom".

V tem listu, kakor v vseh drugih socialističnih listih, se je vedno vzgajalo premogarje in druge unijske delavce za progresivne akcije. Socialističnemu tisku gre za zasluga, da imamo danes v Ameriki vsaj nekaj naprednih unij, kot so n. pr. krojaške unije. Tudi premogarska unija se je smatrala vedno za eno najbolj naprednih poleg krojaških in bivše Western Federation of Miners. Med premogarji je tudi danes socialistični duh zelo močno razvit, in ako se ne bo progresivno gibanje med njimi preveč cepilo, bo prišel odbor unije kmalo v roke razredno zavednih delavcev.

V boju za strmoglavljenje Lewisovega režima naj premogarji nekoliko študirajo enak boj, ki se je vodil v nekdaj mogočni Western Federation of Miners proti Moyerjevi mašini. Progresivnih frakcij je bilo toliko, da je unija sklonila v njih in ostal je le še Moyer in nekaj stotin članov, unija pa je izgubila vso svojo staro silo. Rudarji kovinskih rudnikov v Ameriki so danes skoro brez organizacije, predani na milost in nemilost delodajalcem.

Zavedni premogarji ne marajo Lewisa. Ampak operatorji ne marajo premogarske unije. Premogarji morajo voditi svoj boj po taktiki, da se iznebe nazadnjaških odbornikov in pri tem ohranijo unijo močno in jo še bolj utrdijo. Računati morajo z dejstvom, da niso vsi premogarji razredno zavedni, kajti če bi bili, bi ne imeli glavnega in distriktne odbore v rokah nazadnjaki, ampak napredni premogarji. Tiste

tisoče premogarjev, ki omogočajo obstoj Lewi-sovi mašini, je treba učiti, kar je važnejše, kakor napadati samo nazadnjaške odbornike, nevedno članstvo pa pustiti na stran. Unije bodo imele napredne odbore, kadar bo večina članstva razredno zavedna, in to je, kar si je treba zapomniti.

Kulturno delo socialističnih organizacij.

POROČA JOHN OLIP

na IV. zboru J. S. Z. dne 29. maja 1923 v Chicagi, Ill. (Konec.)

Niti najmanj ne mislim, da drugi klubi niso aktivni na kulturnem polju. Klubi v Detroitu, Clevelandu, Milwaukee, itd. vrše poleg političnega tudi kulturno delo.

Kakor nismo mi dosegli še viška, tako ga niso tudi drugi in ker je temu tako, se na tem zboru lahko nekaj stori, da se bo z večjimi aktivnostmi naših klubov na kulturnem polju večalo tudi propagandistično delovanje.

Predvsem naj bi se pri vsakem klubu skušalo ustanoviti bodisi dramski odsek ali pevski zbor ali oboje. Kjer mogoče, goji klub lahko tudi sport. Vsi ti odseki pa morajo biti del kluba samega in v nobenem slučaju ne kot napol samostojne enote s separatnimi blagajnami. Poslovne klubove knjige pokažejo, kje so izdatki in koliko, in kje in kolikšni so stroški. Separatni odseki, ki poslujejo kot organizacija v organizaciji, niso priporočljivi.

Klubi naj skušajo prirejati v svojih naselbinah igre ali koncerte ali pa oboje skupaj samostojno; kjer so sodrugi aktivni v popolnoma separatnih kulturnih društvih, naj jih skušajo združiti s klubom in vršiti kulturne aktivnosti v področju kluba. Veliko naših najsposobnejših sodrugov po raznih naselbinah zapravlja svoje energije pri drugih organizacijah in to povzroča, da vlada v klubih mrtvilo ali vsaj pomanjkanje pravega aktivnega življenja. Ako bi delali vsi skupaj v prvi vrsti za klub, bi bilo delo med sodruge bolj razdeljeno; ene veselijo dramatika, drugi bi gojili čitalnico, tretji so dobri agitatorji za širjenje socialistične literature in za nabiranje naročnikov, četrti bi lahko predavali itd. itd. Čul sem včas, da imamo klube, katerih člani se pritožujejo, da ne vedo, kaj naj delajo. Ti klubi naj se obrnejo po navodila do tajnikov tistih klubov, ki so aktivni na raznih poljih vzgojevalnega in propagandističnega dela, ali pa naj čitajo o aktivnostih klubov v Proletarcu, pa si bodo našli več dela kakor ga bodo v stanju opravljati.

Starejši sodrugi se bodo vedeli spominjati, da so bile v JSZ. že pred leti sprožene ideje za centralizirano kulturno delo. Vojna je menda tiste ideje potlačila na stran. Zadnja leta so postali vsaj nekateri klubi zelo aktivni, bodisi na polju političnega ali kulturnega dela, in ker vsi skupaj želimo, da postanemo vsi aktivni v vseh naselbinah, bi bilo dobro, da naši sodrugi iz naselbin poročajo o svojih aktivnostih v Proletarcu, da dajejo sugestije, kako naše delovanje razširiti in ga izpopolnjevati.

Kakor sem že dejal, precej naših klubov goji dramsko umetnost in petje. Še več klubov ima svoje čitalnice ali vsaj knjižnice. Nekateri klubi prirejajo predavanja. To vse spada pod točko "kulturno delo."

Predavateljev in govornikov ni v vsaki naselbini, ali če so, jih ljudje tako ne vpoštevajo kakor tuje. Zato naj bi se predavatelji izmenjevali. Vsak klub si bi s par priredbami na leto nabavil lahko toliko sredstev, da bi priredil nekaj predavanj, na katera bi pozval predavatelje iz najbližnjega kraja ali od kjer bi že privedli klub hotel. Istotako bi se med klubi enega okrožja lahko izmenjevali igralci. V krajih, kjer je več naselbin skupaj, bi bilo mogoče tudi skupno nastopanje socialističnih pevskih zborov. Ta način bi priganjal vsako naselbino, da se v kulturnem kakor v političnem delu čim bolj mogoče izpopolni, da ne bi zastajala za drugimi. Kakor rečeno, načinov za pojačanje naših aktivnosti na kulturnem polju je več in posluževali bi se tistih, ki bi bili v danih okoliščinah najuspešnejši.

Jaz smatram kulturno delo socialističnih klubov za zelo važen del njihovih aktivnosti in mislim, da je delegacija, zbrana na tem zboru, istih misli. Zato ne bom nadaljeval z argumenti v prilog tej točki, pač pa predlagam na koncu mojega poročila zboru sledečo resolucijo:

IV. redna konvencija J. S. Z., zborujoča v Chicagu meseca maja 1923, priporoča klubom J. S. Z., naj vrše poleg drugih aktivnosti tudi delo na kulturnem polju. Za boljše kooperacijo klubov na polju kulturnega dela zbor sklene:

1.) Da se izvoli odbor treh članov, katerega član je tudi gl. tajnik JSZ. Ta odbor se imenuje "Odssek za negovanje kulturnega dela v J. S. Z."

2.) Ta odssek naj si nabavi, kakor hitro mogoče, večjo zbirko iger socialne in druge vsebine. Kadar bodo dopuščale sredstva, naj izda zbirko eno in dvodejansk socialne in druge vsebine v posebni knjigi, ki naj bodo izbrane s posebnim ozirom za naše odre. Oskrbi naj prepisovanje vlog, s katerimi bo zalagal dramske odseke klubov proti primerni odškodnini in nudi naj jim tudi potrebne instrukcije pri vprižarjanju iger. Kooperira naj tudi s socialističnimi pevskimi zbori v istem smislu kakor z dramskimi odseki.

3.) Odbor naj oskrbi izdajo knjižice, v kateri bodo vsa potrebna navodila o sceneriji na odru, o maskiranju igralcev, razsvetljavi in druge take informacije. Stroške izdaje bi trpeli dramski odseki naših klubov, ako se sporazumno zavzamejo za stvar, in bi potem, ko bi bila knjiga razprodana, dobili nazaj posojene vsote.

4.) Klubom J. S. Z. se nalaga, da svoje dramske in koncertne priredbe izrabijo za socialistično propagando, sploh, da dajo vsaki svoji priredbi socialistični značaj.

5.) Vsak klub naj si, kakor hitro mu dopuščajo gnotna sredstva, ustanovi knjižnico in čitalnico, v katero naj nabavlja le boljše književna dela in kolikor največ mogoče socialistične literature. Knjige posojuje članom, in ako klub sklene, tudi nečlanom, bodisi brez ali proti odškodnini. (Iz gospodarskega stališča je priporočljivo, da računajo klubi za vsako izposojeno knjigo malo odškodnino, ker se knjiga, kadar gre iz rok v roke, hitro skvari in je treba nabaviti novo.)

6.) Zbor J. S. Z. priporoča klubom, naj prireajo znanstvena predavanja. Klubi enega okrožja se lahko dogovore obdržavati vrsto sporednih predavanj v okoliških naselbinah, da se tako znižajo stroški.

7.) Sodrugi, ki so v vodstvih drugih kulturnih organizacij, naj jih skušajo združiti s socialističnim klubom. Ako je to nemogoče, naj se umaknejo in prično s kulturnim delom v klubu samem. Le ako je to v skladu z lokalnih razmer iz taktičnih razlogov nepriljubljivo, naj ostanejo aktivni v samostojnih kulturnih organizacijah

in sportnih društvih. Nikakor pa ne smejo v takih organizacijah opuščati priložnosti za socialistično propagando.

8.) V raznih mestih obstoje kulturna društva, ki služijo samo za reklamo in stafažo gotovim osebam; takozvana kulturna in sportna društva se v najbližnjih časih imenujejo "narodna" in "nepolitična". V mestih pa imajo na sebi pečat ene ali druge kapitalistične stranke ali klike, kakršne politične pripadnosti so vidne takega društva. Naši sodrugi naj se v takih slučajih dajo zavajati besedam "nepolitično" in "kulturno" in odrečejo vsako sodelovanje organizaciji, ki nam je v svojem jedru sovražna.

9.) Klubi naj o svojih aktivnostih na kulturnem polju obširno poročajo v Proletarca, da bomo imeli na ta način pregled našega splošnega dela na polju kulturnega delovanja.

بررسی

"Izobraževalna akcija J. S. Z."

Poroča FRANK ALEŠ
na IV. zboru J. S. Z.

Kakor v Evropi, tako je socialistično gibanje v Ameriki tudi med vojno in po vojni. V letih vojne je rušil naše vrste val patriotizma, po vojni pa ekstremni radikalizem, ki je bil naravna posledica vojne; ogorčena masa, ki je trpela med vojno, je iskala zadoščenje in pri tem pozabljala na delo, ki ga nalaga Marksov nauk.

Jugoslovanska socialistična zveza, ki je mala vja socialističnega drevesa, ni bila izvzeta. Taktika, ki jo je zavzela skupina sodrugov na springfieldski konferenci, katero je pozneje odobrila eksekutiva, da izstopi iz socialistične stranke radi njenega protivnega programa, se je kmalo pokazala za neuspešno in pogubno za zvezo. Člani klubov, ki so se strinjali s strankino protivno taktiko, so pričeli izstopati iz zveze, bodisi posamezno, ali pa celi klubi. Članstva, ki je ostalo v zvezi, je pa v mnogih naselbinah vrglo svo energijo v agitacijo za JRZ, katero so rodile te ne razmere in tako so postali brezbržni za delo v strogo socialistični organizaciji. Ko je vojna minila in so se najtemnejši oblaki vojne histerije razpršili, so postali razočarani in se udali popolni brezbržnosti za socialistično delo. Takega članstva, ki je izven vsake politične organizacije, je še danes veliko. Nemogoče je bilo v takih razmerah izpopolniti prazne vrste s novimi člani. In tako je nastala opravičena bojna, da bo Zveza primorana radi nezadostnega števila članstva omejiti delo za socializem med jugoslovanskim delavstvom v ti deželi. Ako bi se to zgodilo, bi to mogoče pomenilo propadanje zveze in morda celo njen konec; s tem bi bilo uničenega mnogo dela, ki so ga izvršili sodrugi, od kar je bila zveza ustanovljena.

Člani eksekutive so se zavedali te situacije in v mnogih sejah razpravljali, kje dobiti sredstva, ki bi omogočila v teh kritičnih časih obstoj zveze na njeni stari višini aktivnosti pri agitaciji za socializem med jugoslovanskim delavstvom v Ameriki.

Koncem leta 1921 je Frank Petrich, tajnik JSZ, predložil načrt za pomožno izobraževalno akcijo JSZ med slovenskimi podpornimi društvi. Zvezina eksekutiva je načrt odobrila in nato je bil razposlan na približno 700 slovenskih podpornih društev in klubov. Tej akciji se je odzvalo prvo leto nad sto društev in klubov.

klubov in se zavzelo podpirati "Izobraževalno akcijo JSZ." s stalnimi mesečnimi prispevki. Ako vzamemo v poštev, da so bile v začetku leta 1922 delavske razmere zelo slabe, je bil začetek pomožne izobraževalne akcije dovoljen in bilo je upati, da se ta ideja še bolj razširi med našimi podpornimi društvi. Dasi nismo v speli, poslanem na društva, nič obljubovali, so si člani v društvi tolmačili akcijo po svoje in pričakovali, da prinese Zveza z delom na izobraževalnem polju med članstvom društev, ki so podpirala akcijo. To nazirajo bi se dalo tolmačiti iz očitaj nekaterih članov, ki so pri svojih društvi nasprotovali, da bi se pomožno izobraževalno akcijo JSZ. še nadalje podpiralo.

Radi premajhnih skupnih doneskov, ki so jih prispela društva in klubi, Zveza res ni mogla veliko storiti na polju dela, ki ga ji nalaga izobraževalna akcija, toda ti prispevki so omogočili nadaljni obstoj zveze, take kakor je danes, zato naj bo v zadoščenje društvom ki podpirajo akcijo, da so ona omogočila vršiti delo JSZ. za socializem med jugoslovanskim proletariatom v takem obsegu, kakor se vrši danes. S tem so izvršili moralno in gmotno dolžnost napram J. S. Z., ki je bila ves čas svojega obstanka v tesni zvezi z našimi naprednimi podpornimi organizacijami.

Poglejmo pravila teh organizacij, ustanovljenih na svobodomiselnih podlagi. V njih najdemo točko, ki se v jedru glasi: "Namen organizacije je podpirati svoje člane duševno in jih povzdigniti kulturno z zbuđenjem prave demokratične zavesti med njimi." Ta točka, ki je delo naših starejših sodrugov pri podpornih organizacijah, nam je dokaz, da je bil njih namen zavarovati člane v slučajih bolezni, nesreče ali smrti, v duševnem oziru pa jih izobraževati v znanstvenih resnicah ter jih utrditi v svobodomiselni in socialistični nauki. Hoteli so, da se s pomočjo teh društev razširi socialistična misel med jugoslovanskim delavstvom v Zed. državah. Trditev, da je naš vpliv pri podpornih organizacijah izgubljen, in da je bilo delo, ki smo ga vršili pri društvi, samo potrata časa, bi bila neresnična. Priznajmo, da je socialistični vpliv v naših podpornih organizacijah tako globoko ukoreninjen, da bi se mogel uspešno zoperstaviti vsaki struji, ki bi hotela zanesti te organizacije v nam nasprotni tabor. Zavedati pa se moramo dejstva, da naše napredne podporne organizacije niso mogle izvršiti dela, ki so si ga vzele v začetku v svoj program, to je, izobraziti članstvo v znanstvenih naukih in ga usposobiti za pravo razumevanje socializma. Glavni namen teh organizacij je bil in je še zavarovati člane v slučajih bolezni, poškodb in smrti in jim nuditi gmotno podporo, oziroma posmrtnino njihovim sorodnikom. Če so se hotela razširiti, so se mogle držati točke, ki je šla le okoli podpore in jo naglašala ter pozivala rojake: Pristopite v društvo, da se zavarujete za slučaje bolezni, nesreče ali smrti. Zato imamo v društvi naprednih jedrov in zvez, ki imajo strogo svobodomiselnih načela, tudi verne katoličane in pristaše vsakovrstnih verskih in političnih nazorov. Mi ne moremo od teh organizacij zahtevati, da izvrše med članstvo tisto delo ki ga moramo vršiti mi, člani J. S. Z. One ne morejo vsposobiti članstvo za razumevanje socializma, ker ne spada v njih področje. One vrše njim odkazano delo, ki je gmotno podpiranje članstva in širjenje splošnih svobodomiselnih načel. Ako bi se lotile iti dalje, to je na polje stroge socialistične propagande, bi naletele na ovire, kajti kot podporne organizacije jih obasti smatrajo samo za take, in nikakor ne za politične organizacije. Za delo, ki ga vrše, jim moramo od naše strani izreči zahvalo. So pa dela, ki jih niso mogla izvršiti,

česarvno jih jim načelna izjava nalaga, da naj jih vrše. Vzrok je ta, kakor sem ga že omenil. One so podporne in ne politične organizacije in inkorporirane so kot bratske podporne ustanove.

Zato je naloga Jugoslovanske Socialistične Zveze, da to delo vrši pod imenom "pomožna izobraževalna akcija," ki jo podpirajo društva in socialistični klubi. Potem te institucije nam bo mogoče ostati v še tesnejši zvezi s podpornimi društvi naših naprednih jedrov in zvez in izobraževati njih članstvo na podlagi znanstvenih nauk ter ga prepojit s socialistično idejo.

Kakšen naj bo program "Izobraževalne akcije J. S. Z." v bodoče in kako naj se izvršuje? Večina članstva društev naprednih podpornih organizacij je našemu gibanju naklonjena. Toda ti člani niso organizirani v socialističnih klubih, kar je pripisati raznim vzrokom. Opaža se, posebno zadnje čase, da se nekaterih rojakov prijema bolezen, ki je znana pod imenom "naprednost". Ta naprednost najde izražanja v dopisih v našem časopisu, v katerih dopisniki naglašajo, kako zelo napredna je njihova naselbina. Če pogledamo v imenik soc. klubov JSZ., ne najdemo kluba v taki napredni naselbini, ravno tako tudi njih društva ne pripadajo "Izobraževalni akciji JSZ." Naša naloga je, da najdemo uspešno zdravilo proti tej bolezni in to zdravilo je pot znanstvene izobrazbe, ki vodi v socializem. Za tako izobraževalno delo so naša društva veliko polje. Izvršili bomo hvaležno delo, ako izobrazimo to članstvo v pravem znanstvenem in socialističnem duhu in ga vsposobimo za razumevanje družabnega reda kakršen je in kakršen bo pod socializmom. Spoznalo bo, da mora družba, to je država, prevzeti naloge socialnega zavarovanja, ki jih danes vrše podporne organizacije, in spoznalo bo, da se to doseže le, ako bo ljudstvo za tako premembo vzgojeno in jo izvedlo.

Ako bomo razvili nalogo "Izobraževalne akcije J. S. Z. med društvi in klubi v veliki meri, kadar se bo članstvo zavedalo, da je to naloga socialistične organizacije, tedaj se bodo ti akciji pridružila kmalo tudi tista društva, ki sedaj še ne podpirajo "Izobraževalne akcije J. S. Z." In kadar se bodo napredna društva zavedala, da se more tako akcijo razviti v velikem obsegu le, če se ji nudi dovoljno pomoč, bo Izobraževalna akcija res to kar bi morala biti.

Potom predavanj, literature in drugih načinov izobraževanja nam bo mogoče vzgojiti v društvi in klubih člane, ki bi lahko vedno vršili to delo. Naši narodni domovi bi lahko dobro služili tem svrham, kajti v njih bi se lahko aranžiralo stalna predavanja.

Na podlagi teh izjav naj predlagam zboru sledečo resolucijo z željo, da jo odobri:

1.) Ustanovi naj se fond "Izobraževalne akcije J. S. Z.", v katerega se nalaga 50% od vseh prispevkov, ki prihajajo v ta namen od strani društev in klubov. To naj se zgodi, čim ima J. S. Z. tisoč članov. Ostali del prispevkov ostane blagajni JSZ. za pokrivanje upravnih stroškov in vršitev politične propagande.

2.) Ustanovi naj se odbor "Izobraževalne akcije JSZ". Društva in klubi, ki prispevajo v ta fond, nominirajo kandidate v ta odbor; tistih osem kandidatov, ki dobe največ nominacijskih glasov, gre na splošno glasovanje društvom in klubom Izobraževalne akcije JSZ. Tisti štirje, ki dobe največ glasov na splošnem glasovanju, so izvoljeni. Peti član tega odbora je gl. tajnik J. S. Z., ki funkcionira tudi kot tajnik odbora Izobraževalne akcije J. S. Z. Kadar se prične nominacije in volitve v ta odbor, določi eksekutiva JSZ. Odbor Izob. akcije J. S. Z. vrši delo v svojem področju potom korespondence, v nujnih slučajih pa lahko tajnik skliče sejo tega odbora; vendar pa mora biti povabilo preje odobreno od seje eksekutive JSZ.

Poslovna doba tega odbora traja do bodočega kongresa J. S. Z. Ako kdo izmed članov tega odbora ne vrši svojih dolžnosti, ga na podlagi predložene obtožbe in dokazov zasliši eksekutiva J. S. Z.; zaslišanje se vrši pismenim potom. Ako se mu krivda dokaže, se ga odstavi, njegovo mesto pa zavzame tisti, ki je dobil za njim največ glasov.

3.) Dolžnosti tega odbora so: Voditi propagando pri društvih in soc. klubih za pristop k Izobraževalni akciji JSZ.; zalagati in razpošiljati na društva in soc. klube letake, brošure in knjige propagandistične in znanstvene vsebine, pisane v socialističnim duhu; sestaviti mora seznam knjig, slovenskih in angleških, znanstvene, socialne in propagandistične vsebine, vredne, da jih naši člani čitajo, in ta seznam knjig poslati društvom in klubom zaeno s cenami in naslovi, kje se knjige lahko dobe; v kolikor dopuščajo finance, naj ta odbor organizira predavateljske ture in preskrbi predavatelja; predavanja morajo biti znanstvena in socialistična. Tajnik tega odbora sestavi koncem leta natančen račun dohodkov in izdatkov ter seznam vsega važnejšega dela tekom leta ter to poročilo poslati vsem društvom in klubom Izobraževalne akcije J. S. Z.

4.) Ta odbor je pod kontrolo eksekutive JSZ. in pod nadzorstvom nadzornega odbora JSZ., kateremu mora biti predloženo v pregled vse finančno poslovanje odbora, kadar nadzorni odbor to zahteva.

5.) Vsi člani tega odbora imajo pravico udeležiti se zboru JSZ., na katerem imajo iste pravice, kakor ostali bratski delegatje društev Izobraževalne akcije JSZ. Na zboru podajo svoje poročilo o poslovanju v svojem področju. Na podlagi dela in možnosti sestavi ta odbor program Izobraževalne akcije JSZ. za bodoče delo.

Pravice in dolžnosti društev in klubov Izobraževalne akcije JSZ.

1.) Vsako društvo in klub, ki podpira Izobraževalno akcijo JSZ., dobiva brezplačno letake in brošure, ki jih izda odbor Izobraževalne akcije, da jih razdeli med svoje članstvo brezplačno. Kadar odbor priredi predavanja, so opravičeni do predavanja. Za organiziranje predavanj se morajo društva in klubi ene okolice sporazumeti za čas in prostor. Voditi morajo agitacijo, da se članstvo udeleži predavanj.

2.) Vsako društvo Izobraževalne akcije JSZ. je opravičeno poslati delegata na zbor J. S. Z., katerih naziv je "bratski delegatje Izobraževalne akcije JSZ." Na zboru imajo pri vseh razpravah posvetovalen glas, toda v točki izobraževalne akcije imajo pravico staviti predloge in glasovati. Debatirati pa smejo o vseh točkah. Dnevnice in vožnje stroške bratskih delegatov plačajo društva, katera jih pošljejo.

بربر

Zgodovina socializma v Srbiji.

Spisal Fran Erjavec.

(Nadaljevanje.)

Par mesecev pred smrtjo je priredil Žujović tudi javno diskusijo s tedanjim vodjo državne statistike Vlad. Jakšićem o značaju srbskega izvoza, v kateri je po glasovih tedanjih listov sijajno zmagal. Istočasno se je zavzemal tudi že za "zakon o radnjama", ki je prodril potem šele dolgo po Žujovičevi smrti. Končno se je dotaknil tudi zunanje-političnih vprašanj in zahteval od Madžarov "lojalno spoštovanje naših nacionalnih pravic in skupno delo na odcepljenju Madžarske od Avstrije." Glede Rusije je pa izjavil, da se morejo "naše simpatije približati le demokratski Rusiji." Jasno je, da se je moral izreči tudi za zedinjenje vseh srbskih pokrajin v eno državo.

To je v kratkem delo in mišljenje Ž. Žujovića, "prvega socialista med Srbi," kakor ga je nazval nekoč Svetozar Marković. Ta trditev je sicer precej pretirana, ker Žujović najbrže ni ni poznal podrobneje tedanjega znanstvenega socializma in najbrže tudi ne tedaj že silnega socialističnega gibanja, vendar pa pomeni njegov nastop v Srbiji začetek nove dobe, kajti on je prvi pokazal v kulturno, politično in ekonomsko daleč zaostali deželici na velike socialne in gospodarske probleme, ki so postajali tudi za Srbijo vedno bolj aktualni. Ni sicer organiziral delavnega ljudstva in propagiral med njim svojih idej (razrednega boja in delavskih organizacij niti ne omenja nikjer), a odpiral je pot socialističnim naukom med tedanjim množičnim izobraženstvom, ki je v boju z vladajočim despotizmom tako potrebovalo krepke in sveže idejne opore. Glede na to lahko nazivamo Živojina Žujovića očeta srbskega socializma.

III.

Svetozar Marković.

Tistega leta, ko je umrl Ž. Žujović, se je vrnil, izgubivši iz političnih razlogov vladno stipendijo, v domovino eden največjih duhov srbskega realizma — Svetozar Marković in kmalu nato zbral okrog sebe ves mlajši naraščaj izobraženstva ter osnoval list "Radenik" (1871—1872).

V Srbiji je sedel na prestolu že tretje leto mladoletni Milan Obrenović, a namesto njega so vladali trije regenti, ki so sklicali na pritisk javnosti l. 1869. v Kragujevac narodno skupščino in uredili novo srbsko ustavo, s katero je bila prenešana zakonodajna oblast od državnega sveta na skupščino. Mlada inteligenca, ki je tudi številno bolj naraščala, se pa s to ustavo ni zadovoljila, temveč je stopila v ostro opozicijo, hoteli priporiti narodni skupščini suvereno oblast.

Leta 1872. je postal Milan polnoleten in prevzel sam vlado. Notranji in zunanji položaj Srbije se med tem še vedno ni izboljšal, nasprotno, dežela je živela v napetem razmerju z Rusijo in z vsemi sosedi, s Turčijo se je pa l. 1876. zapletla celo v vojno, ki se je izšla zanjo neugodno. Šele v senšefanskem miru (l. 1878.) je izbojevala Rusija tudi Srbom popolno državno neodvisnost ter razširila njene meje proti jugu, do čim je berlinski kongres preprečil vse srbske aspiracije na Bosno in Hercegovino.

Prav tako burno se je razvilo tedanje notranje politično življenje Srbije. L. 1882. se je preglašil Milan za kralja in sklenil tesno zvezo s Avstrijo, ki naj bi mu jamčila za prestol. Kljub svarilnim vzgledom na svojih prednikih tudi on ni kazal mnogo volje za ustavno vladanje. To je vzbujalo oster odpor med mladim izobraženstvom, ki se je leta 1881. organiziralo v radikalno stranko in dobilo vsled žilave agitacije kma-

med ljudstvom odločujočo moč in trdno zabojo. Milan je skušal streči to opozicijo s silo, pa je rodilo med narodom celo oborožen odpora (zaječarska buna). Upor je bil pa zadušeni voditelji vrženi v ječe, le nekaterim se je posrečilo pobegniti v inozemstvo (med temi tudi Nikolai Pašiću). Odslej je postal Milanov režim v ostrejši in samovoljniji, a nasrečna vojna z Bolgarijo (l. 1885.) mu je končno omajala prestol. L. 1888. je moral pristati na novo moderno in svobodomiselnost ustavo. Ko je spoznal popolni uspeh vse svoje politike, se je že naslednjega leta odrekel prestolu, na korist svojemu sinu Aleksandru.

Ti viharji zunanji in notranji politični dogodki seveda niso mogli ugodno vplivati na kulturni in gospodarski napredek dežele. Dolgotrajne vojne so uničile še ono malo blagostanje, ki je vladalo vsaj po nekaterih krajih dotlej, in neposredno je bilo opazati rapidno poverizacijo. Kmet, ki je bil edini gospodarski faktor v državi, je propadel popolnoma, obrt in trgovina sta bila pa komaj v povojih in se vsled notranjih političnih zmed nista mogla dvigniti nikamor. O industriji seveda še ni bilo niti sledu razen nekaterih večjih vojaških delavnic. Tudi v tej dobi ni bilo mogoče govoriti o kakem izrazitem delavskem razredu, kvečjemu o popolnoma oboževanih in nepismenih kmetiških masah, ki seveda še dolgo niso mogle postati nositelj novega sistematičnega gibanja in nobene višje ideje.

Predstavitelj vsega modernega političnega in kulturnega življenja je bil zato v tej dobi le mladež izobraženstva, ki se je izšolal in vzgajal po večini v inozemstvu in se ni hotel udejstvovati nasilnemu in korumpiranemu režimu. In glasnik tega mladega izobraženstva sta bila v kulturnem oziru mladi bolgarski emigrant Ljuben Kavanelov, v političnem in organizatoričnem oziru pa — Svetozar Marković.

Svetozar Marković je bil rojen l. 1846. v Zaječaru kot sin policijskega uradnika. Ljudsko šolo je obiskoval v Rakovcu in Jagodini, nižjo gimnazijo v Kragujevcu — višjo pa v Belgradu. Od l. 1863. do 1866. je poslušal na belgrajski "veliki šoli" tehniko, nato je pa odšel kot državni stipendist na tehniko v Petrograd in l. 1869. še v Gurih. Ker je izgubil l. 1870. iz političnih razlogov državno podporo, se je vrnil v domovino, kjer se je začela z njegovim nastopom popolnoma nova doba srbskega političnega in kulturnega življenja. Najprej je ustanovil list "Radenik" (1870—1871), prvi socialistični list na Balkanu, a kmalu je moral pobegniti pred zasledovanji vladajoče reakcije v Novi Sad. L. 1873. se zopet vrne v Srbijo in se vrže z vsem ognjem v politično borbo. V Kragujevcu je izdajal liste "Javnost", "Glas Javnosti" in "Osvobođenje" ter prešel l. 1874. devet mesecev v ječi. Tu je hudo

zbolel in na potu na jug ga je zasačila 26. februarja 1875. l. v Trstu smrt.

Markovičev nastop pomeni novo dobo v notranjem razvoju mlade Srbije. Prejšnji, v plehki romantiki vzgojeni rod ni imel mnogo smisla za politična in seveda še vse manj za gospodarska in socialna vprašanja, temveč se je udeleževal pred vsem v lepi književnosti ter se izgubljal v omladinskih liberalnih in nacionalističnih geslih, dočim se je ogromna večina izobraženstva ponižno uklonila reakcionarnemu despotizmu in terorizmu, ki so ga naprtili srbskemu ljudstvu takoj po odhodu Turkov domači mogotci. Sicer je že Z. Žujović bridko občutil težki politični jarem, ki je tiščal tedaj ves srbski narod, a on je bil preveč kabinčni teoretik in premalo ekspanzivna narava, da bi mogel zbrati nekorrumpirani del tedanjega mladega izobraženstva ter pričeti z njim organiziran boj. Tak mož akcije, propagator, organizator, agitator in bojevnik je bil šele v šoli velikega ruskega realizma vzgojeni Svetozar Marković.

(Dalje prihodnjič.)

LEONID ANDREJEV:

TEMA.

Poslovenil Jos. Vidmar.

(Nadaljevanje.)

V velikem ogledalu, ki je segalo do tal, se je rezko in razločno odzrcalil par, ona v črni obleki, blede in od daleč zelo lepa, on pa visok, širokopleč, pravtako v črni obleki in pravtako bled. Posebno blede se je zdelo v luči, ki je padala od zgoraj z električnega lestence, njegovo trmoglavno čelo in trde izbočenosti lic; namesto oči pa sta imela on in dekle črne, nekoliko tajinstvene, toda lepe jame. In njuna črna, stroga dvojica je bila tako nenavadna med belimi stenami, v širokem, pozlačenem okvirju zrcala, da se je strme ustavil in pomislil: kakor ženin in nevesta. Sicer pa je od bedenja, najbrž pa tudi od utrujenosti slabo razsojal in misli so bile nepričakovane, grde; kajti v nastopnem trenutku je pogledal črno, strogo, žalobno dvojico in pomislil: kakor pri pogrebu. Toda oboje je bilo enako neprijetno.

Očividno je prešlo njegovo čustvo tudi na dekle: pravtako molče je tudi ona začudeno ogledovala njega in sebe, sebe in njega; poskusila je stisniti oči, toda zrcalo ni odgovorilo na to lahno spremembo in je še nadalje pravtako teško in uporno risalo črno nepremično dvojico. Ali se je zdelo dekletu lepo, ali pa jo je spomnilo nečesa svojega, nekoliko turobnega, — tiho se je nasmehnila in mu rahlo stisnila njegovo trdo upognjeno roko.

— Kakšen parček! — je dejala zamišljeno in njene črnožarke trepalnice z lahno upognjenimi končki so postale bogve zakaj bolj opazne.

On ji ni odgovoril; stopil je odločno naprej in jo potegnil za seboj. Dekle je razločno trkalo po parketu z visokimi francoskimi petami. Bil je hodnik, kot povsod, temne negloboke sobice z odprtimi vratmi, in v sobo, kjer je bilo na vratih z neenakomerno pisavo napisano: "Ljuba", — sta vstopila.

— No, torej, Ljuba, — je dejal, se ogledoval in iz navade trl roki drugo ob drugo, kot da jih skrbno umiva v hladni vodi: — hočeš vina, morda še kaj drugega? Mogoče sadje?

— Sadju je pri nas drago.

— Nič ne de. A vino pijete?

Spozabil se je in ji dejal "vi", in čeprav je opazil, se le ni popravljaj: v nedavnem njenem stiskanju roke je bilo nekaj takega, da se mu ni več dalo biti ljubezniv in se pritvarjati. In tudi to čustvo je nekako prešlo nanjo: pazljivo ga je pogledala, obstala in odgovorila z neodločnostjo v glasu, toda ne v smislu besed, ki jih je povedala:

— Da, pijem! Potrpajte, takoj pridem. Sadju naročim samo dve hruški in dvoje jabolk. Vam bo dosti?

Tudi ona je sedaj govorila "vi" in v tonu, s katerim je izgovarjala to besedo, je zvenela še vedna ista neodločnost, lahno kolebanje, vprašanje. On tega ni opazil in, ko je ostal sam, je hitro izvršil vsestranski pregled sobe. Poskusil je, kako se zapirajo vrata — zapirala so se dobro, z zapahom in s ključem; stopil je k oknu, odprl obojna — bilo je visoko, v tretjem nadstropju, na dvorišče. Zavihal je nos in zmajal z glavo. Nato je preskusil luč: dve žarnici, in ko ugasne ona zgoraj, se prižge druga pri postelji, z rdečim senčnikom — kot v boljših hotelih.

Toda postelja! . . .

Visoko je dvignil rame — in spačil obraz, kot da se smeje, ne da bi se v resnici smejal; to je bila ona potreba pregibati in pačiti obraz, ki jo čuti prikrit in pritvarjajoč se človek, ko končno ostane sam.

Toda postelja!

Obšel jo je in potipal vatno, prešito odgrnjeno odejo; nenadoma je pri veseli misli na spanje občutil željo spakovati se, upognil je po pobalinsko glavo, napel ustnice v šobo in izbulil oči v izraz višje stopnje začudenja. Toda takoj nato je postal resen, vsedel se je in jel utrujeno čakati Ljubo. Hotel je misliti na četrtek, na to, da je sedaj v bordel, že v bordel, toda misli niso ubogale, temveč so se ježile in bodle druga drugo. Tako se je začel vznemirjati ogoljufani spanec. Na ulici je bil tako mehak, sedaj pa ni več laskavo božal po obrazu s poraščeno dlakasto dlanjo, temveč mu je zvijal noge, roke in nategoval telo, kot da bi je hotel raztrgati. Nankrat je začel široko, široko zevati, do solz. Potegnil je iz žepa browning, tri rezervne nabojke s patroni in je jezno pihnil v cev kakor v ključ

— vse je bilo v redu in spati se mu je hotelo znosno.

Ko so prinesli vino in sadje in je nekam poznoprišla Ljuba, je zaprl vrata — najprej sam na zapah — in dejal:

— Veste kaj . . . vi pijte, Ljuba! Prosim.

— A vi? — se je začudilo dekle in se postarilo hitro ozrlo nanj.

— Jaz bom potem. Jaz, veste, dve noči sem prekrakal in sploh nisem spal, in sedaj . . . strašno je zazelhal, da mu je skoraj izskočila oči.

— No?

— Takoj bom. Samo eno urico . . . Tako bom. Pijte, prosim, ne ženirajte se. In sadje je te. Zakaj ste ga vzeli tako malo?

— A v salon lahko grem? Tam bo kaj muzika.

To je bilo neudobno. O čudnem gostu, ki se je vlegel spat, začno govoriti, domisljuje se — je neudobno. Lahno je zadržal zevanje, ki mu je že razmikalo čeljusti, in poprosil zdržano in resno:

— Ne, Ljuba, prosil bi vas, da ostanete. Vidite, zelo nerad spim sam v sobi. Seveda je mu muha, toda vi mi oprostite . . .

— Ne, zakaj ne. Saj ste plačali . . .

— Da, da — je tretjič zardel. — Seveda. To je postranska stvar. In . . . če želite . . . Lahko vlezete tudi vi. Pustim vam prostor. Samo prosim, da ležete k steni. Dobro?

— Ne, meni se ne ljubi spati. Tako bom posedela.

— Berite kaj.

— Tukaj ni knjig.

— Hočete današnji časopis? Imam ga pri sebi, nate. Marsikaj zanimivega je v njem.

— Ne, nočem.

— No, kakor hočete, vi že veste . . . Jaz pa če dovolite . . .

Dvakrat je obrnil ključ v vratih in ga vstaknil v žep. Čudnega pogleda, s katerim ga je spremljalo dekle, ni zapazil. In sploh se mu je zdel ves ta vljudni, dostojni pogovor, ki je bil tako čuden na tem nesrečnem mestu, kjer je bil že sam zrak motno gost od vinskega izhlapevanja in kvant — popolnoma naraven in prepričan in popolnoma prepričevalen. In kot da se vodi v gospodičnami v čolnu, je odpel zopet z isto vljudnostjo kraje svoje suknje in vprašal:

— Dovolite, da slečem suknjo?

Dekle se je nekoliko namrdnilo.

— Prosim. Saj ste . . . — toda, kaj, ni odgovorila.

— Telovnik tudi? Zelo ozek je.

Dekle ni odgovorilo in je neopazno skomignilo z rameni.

— Tu-le je listnica, denar. Bodite tako dobri, spravite vse to k sebi.

(Dalje prihodnjič.)

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Socialistična stranka napreduje!

CHICAGO, ILL. — Zadnje dneve maja sem se vrnil s konvencije socialistične stranke v New Yorku, ki je bila ena največ obetajočih strankinih zborov. Vedel me je izjaviti, da so izgledi za porast stranke sijajni in da je razpoloženje za našo stranko danes boljše kakor kdaj poprej. Popolno poročilo o newyorški konvenciji izide v strankinem glasilu "Socialist World".

Sodrug Eugene V. Debs je bil izvoljen za načelnika strankine eksekutive in s tem je dobil eno najvažnejših pozicij v stranki. To dokazuje, da je Debs sto odstotno za socialistično stranko. Z njim je narejen dogovor, da bo prirejal za stranko danes vse prihodnje leto. Na njegov shod v Madison Square Gardnu v New Yorku je prišlo nad 15.000 ljudi. Ko se je prikazal v dvorano, mu je delavstvo priredilo ovacijo, ki je trajala deset minut. Poleg vstopnine se je na tem shodu nakolektalo nad \$3.300. Razum Debsa so izvolili v strankino eksekutivo še Morris Hillquit, N. Y., E. T. Helms, Wis., Birch, Wilson, Pa., Mm. Brandt, Mo., Leo Harkins, N. J., in W. R. Snow, Ill.

Izdelan je načrt za zbiranje propagandističnega fonda in istotako je narejen načrt za ustanovitev splošnega socialističnega tednika, katerega bo urejeval Debs. Stranka bo vposlila toliko organizatorjev, kolikor ji bodo dopuščala sredstva. George Kirkpatrick, Esther Freidman in August Claessens gredo na agitacijo takoj. V juniju in do polovice julija bodo prirejali shode v vzhodnih in centralnih državah.

Debs bo govoril dne 4. julija v Davenportu, Iowa, ob 2. popoldne. Sodrug, ki žive v bližini omenjenega mesta, naj se gotovo udeleže tega shoda.

Tudi v Illinoisu moramo pojačati našo organizacijo in njene aktivnosti. Treba je širiti socialistično literaturo in skrbeti, da se zbira stare sodruge skupaj in se jih pridobi za povratek v stranko. Istotako je treba voditi agitacijo za organiziranje tistih delavcev, ki so našemu gibanju naklonjeni, pa še niso bili člani stranke. Klubi narodnostnih federacij, kakor je J. S. Z., stranki pri njenem agitatoričnem delu lahko veliko pomagajo. Sodrug, ne odlašajmo z delom. — W. R. SNOW, tajnik socialistične stranke v Illinoisu.

II. Lawrenška konferenca.

Prva lawrenška konferenca se je vršila z namenom ohraniti klube J. S. Z. v Pa. socialistični stranki. Druga konferenca, ki se bo vršila v nedeljo 24. junija, ima namen utrditi socialistično gibanje med slovenskim in ostalim jugoslovanskim delavstvom v zapadni Pennsylvaniji, zato ima v svojem programu položiti temelj za centralizirano delo.

Kakor je bilo sporočeno že v zadnji izdaji Proletarca, je namen prihodnje konference:

1.) Razpravljati o potih in načinih, kako reorganizirati klube JSZ. v naselbinah zapadne Pennsylvanije, kjer so že enkrat obstojali, in kako ustanoviti nove v naselbinah, kjer klubov še ni bilo.

2.) Razpravljati o agitaciji za razširjenje našega glasila "Proletarca".

3.) Razpravljati, kako bo najlažje razširiti "Izobraževalno akcijo JSZ." med podpornimi društvi naprednih jedrot in zvez.

Na konferenco so povabljeni zastopniki klubov J. S. Z., posamezni sodrug, somišljeniki, kateri imajo voljo pomagati pri delu za socialistično organizacijo, in zastopniki društev, katera so v "Izobraževalni akciji JSZ." in tista, katera se mislijo pridružiti.

Program, ki ga ima konferenca, je konstruktiven. Ako je med sodrug dovolj volje za centralizirano delo, bo konferenca uspešna. Stvar sodrugov pa je, da jo napravijo uspešno. — T.

Naznanilo članstvu kluba št. 1.

CHICAGO, ILL. — V petek 15. junija se vrši redna seja kluba št. 1. Udeležite se je polnoštevilno. Kdor še nima vstopnice za piknik socialistične organizacije čikaškega okraja, naj si jo dobi na tej seji. — Zadnja seja je zaključila, da člani našega kluba prevzamejo delo pobiranja vstopnic pri vходу na pikniški prostor v parku Riverview. Istotako smo zaključili, da bomo prodajali vstopnice; 5c od vsake vstopnice, prodane od našega kluba, gre v okrajno blagajno, drugo gre v klubovo blagajno. Sodrug in sodruginja, potrudite se, da bomo prodali čim več vstopnic. — Organizator.

Velik piknik soc. stranke v Chicagi.

V nedeljo dne 17. junija priredi socialistična stranka v Chicagi svoj običajni piknik v Riverview parku na Western Ave. v bližini Belmont Ave. Na sporedu bodo številne pevske ter godbene točke, igre itd.

Izmed govornikov, ki nastopijo na tem pikniku, omenjamo sledeče: August Claessens; William A. Cunnah; Samuel P. Kramer. Vsi trije so že leta aktivni v socialističnem gibanju, vsi trije so bili že izvoljeni v razne javne urade in vsem trem so kapitalistični uradniki pri štetju glasov ukradli mandate. Ako ste katerega izmed njih čuli govoriti, boste prišli gotovo v Riverview v nedeljo 17. junija popoldne, da jih ponovno čujete; ako jih še niste čuli, boste prišli, da jih spoznate in se iz njihovih govorov še bolj poučite o socializmu in o borbah, skozi katere je že šlo naše gibanje.

Predsedoval bo Irwin St. John Tucker.

Vstopnice se dobe v uradu Proletarca, v uradih drugih socialističnih listov in pri sodrugih kluba št. 1. Vstopnina je 30c za osebo. Otroci pod 12 let starosti so vstopnine prosti.

Petnajstletnica društva "Nada", št. 102, S. N. P. J.

CHICAGO, ILL. — Cenjenim slovenskim organizacijam v Chicagi in okolici sporočamo, da bo praznovalo žensko društvo "Nada", št. 102, SNPJ., slavnost petnajstletnice v nedeljo 27. aprila 1924 v Narodni dvorani.

Društva naj to vpoštevajo in ne prirejajo veselice na ta dan. Naklonjenost bomo vračale z naklonjenostjo. — Tajnica.

Piknik soc. kluba v Clintonu, Ind.

CLINTON, IND. — Socialistični klub št. 41, JSZ., priredi v nedeljo popoldne dne 17. junija piknik pri Andreju Krapešu.

Rojaki in somišljeniki, udeležite se ga v obilnem številu. Članstvo kluba bo skrbelo za čim najboljšo postrežbo, odbor pa bo gledal, da se boste v resnici zabavali v našem krogu.

Na svidenje v nedeljo 17. junija. — Odbor.

Zapisnik IV. rednega zbora J. S. Z.

IV. konvencija J. S. Z., ki se je vršila zadnje dneve meseca maja v Chicagi, je zaključila, da se izda ves zapisnik v eni izdaji Proletarca, ki bo obsegala preko 48 strani. Povečana izdaja Proletarca, v kateri bo zapisnik objavljen, nas bo stalo okoli \$500 več kakor izdaje navadne velikosti. Zato je zbor sklenil, da se apelira na klube in društva, da zberejo to vsoto, prvič da se tako izdajo omogoči, in drugič, da se tiska večje število izvodov Proletarca, ki se ga bo razposlalo po naselbinah, v kolikor bodo dopuščala sredstva.

Ker je ta zapisnik izredno važen, ker vsebuje dobre referate, resolucije, poročila itd., bi bilo potrebno, da pride po en iztis v roke vsakemu delavcu, ki je zmožen čitati naš jezik. Zapisnik bo gotov za objavo v par tednih in kakor hitro bo urejen, bo priobčen in razposlan.

Sodrug in somišljeniki, tudi vi lahko nekaj pripomorete za razširjenje tiste izdaje Proletarca, v kateri bo zapisnik objavljen. Naročite po nekaj števil, in jih razdelite med tovariše delavce. Posamežen iztis stane 15c. Pošljite naročilo takoj.

IZOBRAŽEVALNA AKCIJA J. S. Z.

Za izobraževalno akcijo J. S. Z. so vplačala društva in socialistični klubi v mesecu maju kakor sledi:

Tek. št. in društvo.	Kraj	Vsota.
12—74	SNPJ, Virden, Ill.	\$ 2.00
14—209	SNPJ, Nokomis, Ill.	2.00
15—329	SNPJ, Large, Pa.	1.00
22—72	SNPJ, Radley, Kansas	2.00
29—115	SSPZ, Kenilworth, Utah	1.00
36—156	SNPJ, Muddy, Ill.	1.00
41—206	SNPJ, Gross, Kansas	3.00
44—362	SNPJ, Carlinville, Ill.	2.00
48—87	SNPJ, Herminie, Pa.	8.00
80—121	SNPJ, Detroit, Mich.	6.00
84—114	SNPJ, Roundup, Mont.	2.11
88—242	SNPJ, Staunton, Ill.	4.00
106—361	SNPJ, McIntyre, Pa.	1.00

Klubi J. S. Z.:

182, Meadowlands, Pa.	1.60
69, Herminie, Pa.	1.00
181, Lloydell, Pa.	2.00
1, Chicago, Ill.	2.50

Skupaj v maju.....\$42.21

Pripomba: Svote poslano za maj, a so bila potrjena zanje izpolnjena za junij, bodo objavljene v junjskem izkazu.

KONVENČNI FOND J. S. Z.

Za pokritje konvenčnih stroškov J. S. Z. so vplačali klubi JSZ. v mesecu maju kakor sledi:

Št. kluba in kraj.	Vred.
233—Renton, Pa.	1.00
213—Carlinville, Ill.	1.20
220—Bon-Air, Pa.	2.20
217—Madrid Iowa	1.00
114—Detroit, Mich.	1.00
182—Meadowlands, Pa.	1.20
47—Springfield, Ill.	1.00
224—Chicago, Ill.	1.00
232—Barberton, Ohio	1.00
234—Harwick, Pa.	1.00
69—Herminie, Pa.	2.00
128—Nokomis, Ill.	1.00
Jack Kotar, at large, Warren, Ohio	1.00
50—Virden, Ill.	1.00
1—Chicago, Ill.	1.00
235—Sheboygan, Wis.	2.00
Frank Knafels, Edmond, Oklahoma	1.20
225—Avella, Pa.	2.00
27—Cleveland, Ohio	1.00
198—Homer City, Pa.	1.00
230—Library, Pa.	1.00
13—Sygan, Pa.	2.00
4—La Salle, Ill.	1.00
181—Lloydell, Pa.	2.20
2—Glencoe, Ohio	1.50
10—Forest City, Pa.	1.00
41—Clinton, Indiana	2.20
236—Terre Haute, Ind.	1.00
32—West Newton, Pa.	1.00
Slovenska sekcija JSZ. posodila	300.00

Skupaj v maju.....\$332.25

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ. v vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem domu 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. Na dnevni redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da pridobivamo novih članov. — Organizator.

Jugoslovanskemu delavstvu po zapadnih državah.

Sodruginja Frances A. Tauchar je odpotovala na agitacijo po zapadnih državah za širjenje "Proletarca" in ustanovljanje socialističnih klubov. Obiskala bo naselbine po Wyomingu, Montani, Utah, Coloradu in potem odpotuje na agitacijo v Kansas. Sodrug in somišljeniki, sodelujte z njo pri njeni težki nalogi. Kjerkoli mogoče, skličite shod, sejo ali sestanek, kjer boste dobili vse potrebne informacije in navodila za ustanovitev kluba, o našem gibanju, o delovanju J. S. Z. in o socialističnem gibanju vobče. Glede shodov kakor glede sestankov se dogovorite s sodruginjo Tauchar, kadar pride v vašo naselbino.

Važen dan za minnesotsko ljudstvo je 16. julij.

F. A. V.

S smrtjo senatorja Knute Nelsona, starega republikanskega politika, je minnesotsko ljudstvo zopet stopilo v areno politične borbe, ki se konča dne 16. julija. Volilna kampanja za izpraznjeni senatorski sedel je vroča in v tej agitacijski furiji naj se delavci in farmerji te države pripravijo, da bodo poverili senatorno mesto človeku, ki bo zastopal njihove interese.

Po smrti senatorja Nelsona so pričeli političarji republikanske stranke takoj špekulirati, kako bi se dalo to važno mesto ohraniti njihovi stranki. V svojih listih so priporočali gubernernju J. A. O. Preussu, naj odstopi od svoje službe ter jo poveri podgubernernju Collinsu, kateri ga bo potem imenoval za senatorja, kakor dovoljuje postava te države. Drugi so mu priporočali, naj imenuje kakega prominentnega republikanca, da bo imel tudi za naprej "čenč" biti izvoljen. Toda v kapitolu so bili tiho in pazno študirali, po kateri poti bi bilo najvarnejše hoditi. Senatorsko pozicijo bi najbrž dopolnili, če bi se jo smelo odbržati vsaj štiri ali pet let. Za eno leto pa se jim zdi stvar preveč riskirana in končno je gubernern naznanil dopolnilne volitve, ki se vrše 16. julija, dne 18. junija pa primarne volitve. Kdor bo izvoljen, bo imel mandat za no neprečleno dobo pokojnega senatorja Nelsona, ki poteče leta 1925.

Kdo bo bodoči senator na Nelsonovem sedelu? Od delavcev in farmerjev je odvisno, komu bodo poverili mandat. Če ne bodo šli v volilno borbo složno, se lahko naprej prerokuje, da bo izvoljen republikanec. Kandidatov se ne manjka. Za primarne volitve je vpisanih devet republikancev, trije pristaši farmarske-delavske stranke in dva demokrata. Na glasovnico dne 16. julija pridejo le trije kandidati, od vsake prej označene skupine po eden, ki bo dobil na glasovnici vsake stranke pri primarnih volitvah največ glasov.

Kolikor mi je znano, socialisti pri primarnih volitvah ne bodo postavili svojega kandidata in je sploh dvomljivo, da koga postavijo.

Tudi gubernern se je proglasil za kandidata in stara republikanska garda ga povečuje v deveta nebesa kot edinega moža, ki je zmožen osrečiti prebivalstvo Minnesote. Mož res ni neumen. Gubernerske službe se misli pustiti prej, da bo siguran izvolitve v senat. Če se mu to posreči, se bo tepel za svojo sedanjo pozicijo. Takim ljudem je služba vse. Nič nimamo zoper to, da kandidira, toda nepošteno je, da hoče ostati na gubernerskem stolcu in se ob enem udeležiti volilne tekme za drugo pozicijo. Republikanci streme edino zatore, kako bi si ohranili čim več odgovornih mest, seveda v korist prizadetih oseb in v prid privatnih interesov.

Kmečka-delavska stranka (Farmer-Labor Party) ima na primarni glasovnici sledeče kandidate: Magnus Johnson, ki je bil leta 1922 kandidat za gubernernja in porazen z malo večino glasov, Chas. A. Lindbergh in L. A. Fritzsche. Dasiravno so vsi trije priznani botritelji ljudskih interesov, pošteni in zmožni za tako pozicijo, vendar se bodo morali pristaši te stranke torej pri primarnih volitvah samo za enega. Za katerega?

Sicer ni nobene razlike, kdo izmed njih dobi pri primarnih volitvah nominacijo za senatorskega kandidata na listi kmečke-delavske stranke. Vprašanje je

le, kdo izmed njih je med ljudstvom bolj poznan, kdo izmed njih ima več upanja na zmago dne 16. julija?

Brezdvomno bo Magnus Johnson delavstvu še najbolj v spominu, ker ni dolgo od časa, ko je bil kandidat za gubernernja. Kakor se čuje, je on od strankinih krogov posebno priporočen in ako se mu hoče zagurati nominacijo, naj se pristaši kmečke-delavske stranke odločijo zanj pri primarnih volitvah. Z njegovo izvolitvijo v senat bi dobilo ljudstvo v zvezni zbornici novega zagovornika in kapitalistični interesi novega sovražnika.

Ako izvolimo v tej državi še enega senatorja iz ljudskih vrst, bo prišla resnična volja ljudstva bolj do veljave. Raznih imenovanj ne bodo deležni lakaji privatnih interesov, ampak osebe na odgovorne pozicije se bodo imenovali iz ljudskih vrst. Politično življenje v tej državi bi se temeljito izpremenilo. Stanje delavstva po železnem okrožju bi se obrnilo na bolje, ker bi imeli na visokih mestih ljudi, ki bi branili njegove pravice in mu pomagali v boljše delovne in življenjske razmere.

Priroda ni položila bogastev v zemljo zato, da bi jih izkoriščali samo nekateri. Zdrava pamet pravi človeku, da bi jih mogli biti deležni vsi ljudje, ne samo "steel trust". Današnja korupcija dovoljuje legalne tatvine na debelo, delavec pa je strogo kaznovan, ako odnese kak predmet, ki je lastnina velikih tatov.

Pojdimo na volišče in glasujmo za kandidate farmarske-delavske stranke, da priborimo vsaj nekaj tega kar so nam vzeli kapitalistični grabeži, nazaj.

(F. A. V. je napisal ta članek, v katerem priporoča kandidata farmarske-delavske stranke, ker je uverjen, da socialistična stranka ne bo postavila svojega kandidata. Toda ako za končne volitve naša stranka postavi svojega kandidata, naj zavedni delavci glasujejo zanj in nikogar drugega. Ako pa bo stranka indorsirala kandidata farmarske-delavske stranke, naj oddajo njemu svoj glas. Mi imamo o minnesotski farmarski-delavski stranki svoje mnenje, ki ga je deloma objasnili sodrug Emil Herman, organizator soc. stranke v Minnesoti, katerega članek o politični situaciji v Minnesoti je bil priobčen v izdaji Proletarca z dne 31. maja to leto. — Ured.)

O priseljevanju.

Od kar je priseljevanje v Zed. države omejeno s takozvano kvoto, ki določa za Jugoslavijo 6.428 priseljencev na leto, se v raznih krajih oglašajo agenti, ki obetajo tukajšnjim priseljencem, da jim bodo — naravno za posebno nagrado — , storili "posebne usluge" in pospešili prihod njihovih sorodnikov iz domovine. Na žalost verjamo mnogo naših izseljencev takim obljubam, ki se ne morejo izpolniti.

V Jugoslaviji obstoji zakon o izseljevanju. V Združenih državah obstoji zakon o priseljevanju. Prvi kot drugi zakon se s časom lahko izpremeni, ali dokler obstoja, ne more nihče nikomur storiti "uslug", ki nasprotujejo tem zakonom.

Urad jugoslovanskega izseljeniškega poslanca, ki se nahaja v generalnem konzulatu v New Yorku (Consulate General of Jugo-Slavia, 443 W. 22nd Street, New York, N. Y.), bo dajal našim ljudem drage volje potrebne informacije o izseljeniških predpisih. Ljudstvo pa bo ravnalo v svojem interesu, če ne bo verjelo neutemeljenim obljubam. — *Presburo države SHS, Washington, D. C.*

“Proletarec”.

Na zadnjem zboru JSZ. se je veliko razpravljalo o Proletarcu. O vprašanju forme so izrekli svoje ali pa mnenja klubov katera so zastopali, vsi delegatje, kar bo razvidno iz zapisnika. Vse je vodila ena sama želja, da se slovensko socialistično glasilo razširi in v ta namen so podajali razne sugestije. Kakšne so bile, pove zapisnik.

Ampak eno je glavno: Proletarec se bo razširil v prvi vrsti s pomočjo agitatorjev. Brez teh se ne more razširiti noben socialistični list.

Glede forme je bilo po dolgi razpravi zaključeno, da ostane taka kot je do prihodnjega zbora ali vsaj do novega leta. Argumenti za in proti so bili številni, ampak končno je odločil gmojni ozir in radi tega ostane pri starem. Toda ako bodo sredstva količkaj dopuščala, se bo list za nekaj strani povečal.

Vprašali smo v tiskarni, koliko bi stalo na leto, ako bi se rabilo boljši papir, kajti sedanjí, na katerem se tiska Proletarec, ne odgovarja reviji. Boljši papir nas bi stal nad \$200 več na leto. Ker je v teku kampanja, da se Proletarca v tem letu čim najbolj mogoče razširi, bi bilo priporočljivo, da ga tiskamo na boljši papir. Upravni odbor je o tem razpravljal in zaključil, da ne more dovoliti povečanja izdatkov v tem slučaju. Sodrugi F. Z. je upravništvu svetoval, naj poda čitateljem in sodrugom sledečo sugestijo: Prične naj se zbirati fond \$400, iz katerega se bodo v tem letu pokrili stroški za boljši papir in pa za klišeje (slike), ki bi se jih priobčevalo v kolikor bi dopuščala sredstva in prostor. Ako bi se 400 sodrugov zavezalo prispevati po 10 centov na mesec, bi nam bilo torej mogoče v omenjenih ozirih izboljšati list. Kaj je vaše mnenje? — *Upravništvo.*

LAWRENCE, PA.

Seje socialističnega kluba št. 184, JSZ., se vrše vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 1. popoldne na Lawrence, Pa. — *J. Terčelj, tajnik.*

SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v dvorani društva Prostomisleci, št. 87, SNPJ. — Rojaki, pristopajte v naše vrste! — *Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.*

Pravljica o živem mrliču.

Ko se je vršila leta 1919 konvencija socialistične stranke v Chicagi, so “ekstremisti” izvršali s hura klici, da je bila to konvencija mrliča. Ko se je vršila detroitska konvencija, so zopet proglasili mrtvo socialistično stranko za mrtvo in tako se je to proglašanje ponavljalo od leta do leta. Enako pesem so zapeli po znanju newyorški konvenciji stranke.

Napadali so jo prvi dan ko so se ločili od stranke in še nekaj mesecev poprej, napadali jo danes. Človek se čudi in se vprašuje: Čemu je treba toliko boja proti mrtvecu?

Po detroitski konvenciji so napadali stranko, ker je podvzela akcijo za organiziranje federativne delavske stranke in ji očitali oportunističen in kompromisno taktiko. Danes so sami vneti za tako stranko, toda taktika, kakršne se poslužujejo pri propagandi za federativno delavsko stranko, stvari veliko več škoduje kakor koristi. Zavrgli so politično akcijo, zavrgli minimalni program, zavrgli načelo masne stranke in napadali socialistično stranko, ker propagirajo te stvari, danes pa so se sami izrekli za politično akcijo, za masno stranko in minimalni program ter vse to nazvali “nova taktika”, kakor da je še nikdar ni imela nobena druga stranka.

Tako slepomišljenje je največja ovira razvoju delavskih struj, ker nebrzdani voditelji begajo delavske mase in jih poganjajo v brezbržnost.

DELAVSTVU V WAUKEGANU, North Chicagi in okolici naznanjamo, da se vrše seje socialističnega kluba št. 45, JSZ., vsako drugo nedeljo v mesecu v S. N. Domu. Udeležujte se jih točno. Na nečlane apeliramo, naj se pridružijo našemu klubu. — *Tajnik.*

Ako v vaši naselbini še ni socialističnega kluba, ga ustanovite. Ako ni v naselbini zastopnika Proletarca, se priglasite vi.

PIKNIK

PIKNIK

JUGOSLOVANSKO SAMOSTOJNO PODPORNO DRUŠTVO “ZARJA”

najljudneje vabi rojake in rojakinje v Chicagi in okolici na

POMLADANSKI PIKNIK

ki ga priredi

V NEDELJO 17. JUNIJA 1923 V SUMMIT GROVE

Vstopnina 35c.

Vrt odprt ob 1. uri pop.

Vzemite eno ali drugo karo do Archer Ave. in po Archer Ave. do City Limits; tam se peljete z Joliet karo ali pa Argo karo do Summita, Ill.

KJE JE? Društva S. N. P. J., kakor posameznike prosimo, nam javijo, ako zvedo, kje se nahaja Matt Jurca. Od tu je odpotoval meseca aprila in se ni več vrnil. Nekajkrat se je nahajal v gl. uradu S. N. P. J., kjer se je pritoževal, da ima glavobol. Ker se je bati, da se mu je pripetilo kaj hudega, bi dr. “Slov. Rožmarin”, št. 388, S. N. P. J. Star City, W. Va., rado izvedelo, kje se nahaja. Kdor kaj ve o njemu, naj sporoči na naslov: JOS. MASLO, L. Box 48, Pursglove, W. Va.

SODRUGOM IN SIMPATIČARJEM socialističnega kluba št. 233, JSZ., v **RENTONU, PA.**, naznanjamô, da vsake redne klubove seje vsako četrto soboto v mesecu ob 8. zvečer v prostorih klubovega tajnika.

Prihodnja seja bo v soboto 28. aprila. — **LOUIS** GOSIČ, organizator.

Izlet društva Danica v Chicagi.

CHICAGO, ILL. — Slovensko mlad. samostojno zd. "Danica" priredi dne 4. julija piknik na Madison vrtu na 22. cesti in 61. ulici v Ciceru.

Vabimo vsa bratska društva in rojake, da se ga pridružijo. Igrala bo Začkova godba. Na sporedu bodo tudi igre, tako da bo za zabavo v vseh ozirih preurejeno. Na pikniški prostor lahko pridete s poulično kolesnico. — **Fr. Novak**, tajnik.

KAJ BOSTE V LETU 1956?

Nima takega pomena kaj ste v letu 1923, ampak kaj boste leta 1956. Triintriideset let je dovolj za velike spremembe. Ne pozabite, da pred 33 leti, to je bilo leta 1890, je danes najmočnejši izdelovalec avtomobilov na svetu delal v tovarni za bicikle, predsednik ZDA držav je staval črke, governor velike države je izdeloval in prodajal časopise, najvplivnejši bankir na zapadu je oral in pokojni Josip Triner, st. je postal "Trinerjevo zdravilno grenko vino" na ameriški trg brez vsakega kapitala, ampak v trdni veri o dohodkih tega slavnega zdravila. Danes je Trinerjevo

zdravilno grenko vino tako popularno, da je težko najti inozemca v Združenih državah ali Kanadi, ki ne bi poznal Trinerjevega zdravilno grenkega vina. — Joseph Triner Co., Chicago, Ill., izdeluje poleg tega zdravila še druge izvrstne preparacije. Omenimo samo Triner's Dental Cream, prijetno antiseptično pasto za zobe. Gospa Fannie Rajchart soproga mestnega blagajničarja v Breznicah na Češkem, nam je pisala pred par dnevi, da ji pošljemo to preparacijo, ker "je v resnici izvrstna". Vprašajte vašega lekarnarja ali trgovca z zdravili za pojasnila o Trinerjevih zdravilih in preparacijah!

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regali, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih **COLUMBIA GRAFONOL** od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

Prečitajte naš cenik knjig,

priobčen v tej izdaji. Velika izbira novih knjig, katere smo prejeli pred nekaj dnevi iz Slovenije.

Največja zaloga boljših književnih del.

Slovenska Brivnica

Anton Košmerlj,
lastnik

1948 West 22nd Street,
CHICAGO, ILL.

Se priporoča rojakom.

ŠTEDLJIVI LJUDJE

vlagajo redno in investirajo razumno v

KASPAR STATE BANKI

največji jugoslovanski banki v Zed. državah

1900 Blue Island Avenue
in vogal 19. ceste.

CHICAGO, ILLINOIS.

Kapital in prebitek

\$ 1,250,000.00

Pod vladnim in državnim nadzorstvom in Chicago Clearing House Ass'n.

Prodajamo parobrodne listke za vse prekomorske črte v Jugoslavijo in nazaj. Izdelujemo svedočebe (affidavits) za naseljence ter pošiljamo denar v staro domovino najhitreje in najceneje.

CENIK KJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

ZNANSTVENE RAZPRAVE, POLITIČNI IN GOSPODARSKO SOCIALNI SPISI, UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROŠURE.			
ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debatata	20	MADEUZNA PRODAJALNA ALI KONSUM	10
ANGLESKO-SLOVENSKI BESEDNJAK. (Dr. J. F. Kera)	5.00	ZAKON BIOGENEZE. (J. Howard Moore, prevel I. M.)	1.50
DEMOKRATIZEM IN ZENSTVO. (Alojzija Stebi)	10	ZA STARO PRAVDO. (Fran Erjavce)	50
DRŽAVA PRIHODNOSTI	20	ZBIRKA RUDARSKIH IN FUZINSKIH IZRAZOV, (J. Bezla)	30
GOSPODARSKA GEOGRAFIJA. (Dr. V. Sarabon), vezana	1.25	ZDRAVJE, zdravstvena revija za pouk o zdravstvu in zdravljenju, letnik 1921, broširana \$1., trdo vezana	1.50
KATOLIŠKA CERKEV IN SOCIALIZEM	30	ZDRAVJE, jan., feb., mare, april in majska izdaja letnika 1922, vsaka po	10
KDO UNIČUJE PROIZVAJALNJE V MALEM	20	ZGODOVINA SOCIALIZMA V SRBLJI (Fran Erjavce)	25
KOMUNISTIČNI MANIFEST. (Karl Marks in Friderik Engels)	30	ZGODOVINA SEBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV, (Ant. Melik) I. del	85
KRATKA SEBSKA GRAMATIKA. (Dr. Josip Menece)	25	II. del	75
KRATKA ZGODOVINA SLOVENCEV, HRVATOV IN SRBOV. (Matija Pire)	40	RAZNO.	
MISELNI RAZVOJ EVROPSKEGA ČLOVEŠTVA. (Fr. Drtina), broš.	1.25	AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLENDAR, vezan v platno, letnik 1919, 50c; letnik 1920	50
O KONSUMNIH DRUŠTVIH	10	AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLENDAR, letnik 1922, mehko vezan 50c, vezan v platno	75
O KULTURNEM POMENU SLOVENSKE REFORMACIJE. (Dr. I. Prijatelj), broširana	40	AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLENDAR, letnik 1923, trdo vezan	75
POGLED V NOVI SVET	10	CANKARJEVA SLIKA na dopisnicah, 2 za 5c	
POLITIČNO ŽIVLJENJE SLOVENCEV, od 4. jan. 1797, do 6. jan. 1919 leta, (Dr. Dragotin Lončar), vezana	90	(Imamo jih dvojne vrste.)	
POT K SOCIALIZMU. (Dr. Otto Bauer)	20	DEMOKRACIJA, (Cankarjeva številka)	10
PROLETARIJAT	15	KRES, revija, I. 1922, št. 9-10	25
PSIHICNE MOTNJE NA ALKOHOLSKI PODLAGI (Ivan Robida, vezana	1.15	KRES, revija, I. 1922, št. 11-12	25
RAZVOJ SOCIALIZMA od utopije do znanosti, (Friderik Engels, prevel M. Žagar)	35	KRES, kulturni mesečnik, I. 1923, št. 2-3	25
REFORMACIJA IN SOC. BOJI SLOV. KMETOV, (Abditus) broširana	45	NAJNOVEJSE INFORMACIJE O DOBAVI DRAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV	40
SLOVENSKO-ANGLESKA SLOVNICA, izdala in založila Književna matica SNPJ., 864 strani, vezana v platno	2.00	O ZDRAVSTVENIH NALOGAH SOC. ZAVAROVANJA, (Dr. Demet. Bleiweis-Trsteniški)	10
SMERNICE NOVEGA ŽIVLJENJA. (Dr. K. Ozvald), broširana	50	PROLETAREC, vezan, letnik 1919, \$5.00; vezan, letnik 1920	5.00
SOCIALIZEM IN VERA, spisal Zvonimir Bernot, 128 strani, mehko vezana 50c, trdo vezana	65	PROLETAREC, letnik 1921, vezan v platno	5.00
SOCIJAL. KNJIZNICA (dva snopiča)	10	PROLETAREC, letnik 1922 v platno vezan	5.00
SPOL-LJUBEZEN-MATERINSTVO. (Prof. dr. Z. Zahor), trda vezba	40	RDEČI PILOT, mesečnik prevratne mladine za duhovno revolucijo, prva in druga številka	05
SEBSKA POČETNICA. (J. T.)	50	TRIJE LABODJE, ilustrirana revija	25
SPRETNA KUCHARICA, broširana, \$1.00, vezana	1.25	ANGLESKE KNJIGE.	
SVETOVNA VOJNA IN ODGOVORNOST SOCIALIZMA. (Ethin Kristan)	50	ANARCHISM AND SOCIALISM, (Geo. Plechanoff), vezana	60
USTAVA, ruske socialistične fed. sovjetske republike	10	ANCIENT LOWLY, (C. Osborne Ward) dve knjige, 1313 strani, vezane	5.00
VARČNA KUCHARICA. (Marija Remece), vezana	1.00	ANCIENT SOCIETY, (Lewis H. Morgan), vezana	1.50
VOLJA IN DEJANJE. (psihološka analiza)	25	BRASS CHECK, (Upton Sinclair). Slika korumpiranosti kapitalističnega žurnalizma, vezana	1.20
		"DEBS, HIS AUTHORIZED LIFE AND LETTERS". (David Karaner), vezano v platno	1.20
		END OF THE WORLD, (Dr. M. Wilhelm Meyer), vezana	60
		EVOLUTION OF MAN, (Wilhelm Bölsche), vezana	
		EVOLUTION OF PROPERTY, (Paul Lafargue), vezana	
		JOD AND MY NEIGHBOR, (Robert Blatchford), vezana	
		GOOSE-STEP, (Upton Sinclair). Studija ameriškega visokolegstva nad katerim imajo kmeti lo privatni interesi, vezana	
		IMPERIAL WASHINGTON, (R. F. Pettigrew), knjiga, opisuje prehodno dobo iz demokracije v denarni imperijem v Zd. državah, 441 strani, trda vezba	
		JUNGLE, (Upton Sinclair), vest iz čičaških klavna	
		KARL MARX, biographical memoirs, (Wilhelm Liebknecht), vezana	
		KING COAL, (Upton Sinclair), povest iz madajega štaja (1913) coloradskih premogov, trda vezba	
		LAW OF BIOGENESIS, (J. Howard Moore), vezana	
		LIFE AND DEATH, (Dr. E. Teichmann), vezana	
		OUTLINE OF HISTORY, (E. G. Wells), vezana, 1171 strani	
		PHYSICIAN IN THE HOUSE, (J. H. Greer, D. D.) Donald zdravnik, vezana	
		REPUBLIC OF PLATO, vezana	
		RIGHT TO BE LAZY, (Paul Lafargue), vezana	
		ROBERTS RULES OF ORDER, vezana	
		SAVAGE SURVIVALS, (J. Howard Moore), vezana	
		SOCIAL REVOLUTION, (Karl Kautsky), vezana	
		STRUGGLE BETWEEN SCIENCE AND SUPERSTITION, (A. M. Lewis), vezana	
		THEY CALL ME CARPENTER, (Upton Sinclair), trda vezba	
		THE DREAM OF DEBS, (Jack London)	
		THE PROFITS OF BELIEF, Razprava o izrabljanju veru in privatne interese	
		THROUGH THE RUSSIAN REVOLUTION, (Albert E. Williams), s slikami, 311 strani, vezana v platno	
		100%. (Upton Sinclair). Povest patrijota	
		VITAL PROBLEMS IN SOCIAL EVOLUTION, (A. M. Lewis), vezana	
		THOUGHTS OF A FOOL, (Evelyn Gladys), vezana	

Vse knjige pošiljamo poštne pošto. Klubom in čitalnicam, pri večjih naročilih liberalen popust.

Vsa naročila naslovite na:

PROLETAREC
3639 W. 26th Street,
Chicago, Ill.